



## LA TEOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT

### QUÈ DEFENSA LA TEOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT?

Hi moltes maneres d'explicar el missatge cristià i l'Església ho ha fet al llarg dels segles adaptant-se a les condicions de la societat en què predica. A l'època medieval, quan la gent vivia al camp, es van fundar monestirs. Quan creixen les ciutats (a partir del s. XII especialment) es desenvolupen les ordes mendicants, com els dominics i els franciscans. Amb la Contrareforma i el descobriment d'Amèrica, apareixen ordes missioneres i, especialment, els jesuïtes. No hauria de sorprendre, doncs, que a partir de 1960, amb l'arribada a la independència de molts països del Sud, amb la constitució del moviment dels països no-alineats, etc., creixés molt de pressa la consciència sobre la injustícia que significava el colonialisme, en la mesura que la pobresa apareixia com una forma de degradació de la dignitat humana. La renovació eclesial que significà el Concili Vaticà II, va ajudar a madurar i a créixer la Teologia de l'Alliberament, que és un intent de pensar la fe cristiana des dels països del Sud que viuen en una situació d'opressió i de colonialisme radical. De fet, la teologia de l'alliberament i l'opció preferencial pels pobres no hauria estat possible sense l'impuls d'integració de la fe en la vida quotidiana dels més pobres, que el Concili va plantejar a través del concepte de *inculturació*.

Al llarg les dècades de 1960 i 1970, als països del Sud, i especialment a Amèrica del Sud, es va patir una situació molt complexa: la revolució cubana era vista pels Estats Units com un perill d'extensió del comunisme per tot el subcontinent americà. Estats Units reaccionà promovent dictadures militars en països com Argentina, Uruguai, Xile, Veneçuela, etc. que provocaren milers de morts i desapareguts. D'altra banda, vista la presència cada cop creixent de catòlics en les lluites populars, el Departament d'Estat del govern de Nord-Amèrica, la CIA i algunes fundacions privades finançaren abundantment diverses sectes protestants amb intenció de trencar des de dins la cultura catòlica i despolititzar-la. L'Església catòlica que, com s'ha dit, aleshores es trobava en ple Concili Vaticà II, convocat per reflexionar sobre el paper de la fe en el món modern, va respondre d'una forma prou valenta (especialment al Brasil) amb una radicalització de la fe pensada des del lloc dels pobres. D'aquesta manera la teologia de l'alliberament neix clarament com una teologia política.

## DOSSIER PERE CASALDÀLIGA – LA TEOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT

Segons la definició d'un dels seus crítics, el cardenal Josep Ratzinger (que fou després el papa Benet XVI), en la *Instrucció Libertatis nuntius sobre alguns aspectes de la Teologia de l'Alliberament*, (6 d'agost de 1984): *L'expressió "teologia de l'alliberament" designa en primer lloc una preocupació privilegiada, generadora del compromís per la justícia, projectada sobre els pobres i les víctimes de l'opressió.*

De fet, en un document signat a Roma pocs dies després del final del Concili Vaticà II, una sèrie d'importants prelats d'Amèrica Llatina expressaren la seva decisió de canviar la seva actitud tradicional de recolzament a l'oligarquia criolla. El Document, anomenat *Declaració de les Catacumbes*, deia entre altres coses que:

1. *Procuraremos vivir según el modo ordinario de nuestra población en lo que toca a casa, comida, medios de locomoción, y a todo lo que de ahí se desprende. Mt 5, 3; 6, 33s; 8-20.*
2. *Renunciamos para siempre a la apariencia y la realidad de la riqueza, especialmente en el vestir (ricas vestimentas, colores llamativos) y en símbolos de metales preciosos (esos signos deben ser, ciertamente, evangélicos). Mc 6, 9; Mt 10, 9s; Hech 3, 6. Ni oro ni plata.*
3. *No poseeremos bienes muebles ni inmuebles, ni tendremos cuentas en el banco, etc, a nombre propio; y, si es necesario poseer algo, pondremos todo a nombre de la diócesis, o de las obras sociales o caritativas. Mt 6, 19-21; Lc 12, 33s.*

El programa no es va complir tots alment, però marcava un canvi molt profund de les relacions entre la jerarquia catòlica i els oprimits. La teologia de l'alliberament encetava una nova cristologia (el Crist sofrent substitueix el Crist majestat) i una nova pastoral que tindrà exponents tan magnífics com Pere Casaldàliga.

Tot que, com deia el propi cardenal Ratzinger, hi ha moltes versions d'aquesta teologia, amb fronteres i opinions mal definides, **el nucli d'aquesta manera d'entendre la figura de Jesús i el paper de la fe i de l'Església com a comunitat es pot resumir, a l'engròs, en mitja dotzena de punts:**

**a.-** L'opció pels pobres i per les víctimes de l'opressió, entenent que el missatge de Jesús en les Benaurances s'adreça específicament als oprimits, als marginats – de manera que un cristianisme conscient té els pobres com a objectiu bàsic. Estimar el proïsme és estimar el pobre perquè és qui més pateix.

**b.-** La historicitat del missatge cristià: Déu no és aliè a la història, sinó que s'han encarnat: s'ha fet home pobre i de nació oprimida amb Jesús de Natzaret, que mor pels pobres i com un pobre. D'aquesta manera, el seu missatge s'ha d'entendre des del punt de vista de l'alliberament dels oprimits. Això és tant com dir que cal fer una teologia política perquè la fe cal viure-la en la seva dimensió temporal.

**c.-** La denúncia del pecat estructural: per a la teologia de l'alliberament el pecat (el mal que clama la justícia divina) no té només una base personal, sinó social. Això és tant com dir que hi ha estructures injustes des de la mateixa base, perquè estan pensades per oprimir els altres homes: una propietat sense límits esclavitza i és pecaminosa. El capitalisme, en la mesura que és una expressió de domini dels rics sobre els pobres constitueix un pecat estructural.

## DOSSIER PERE CASALDÀLIGA – LA TEOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT

**d.-** La necessitat de la conversió: en la mesura que hi ha estructures de pecat (el colonialisme, l'explotació capitalista, etc.), el cristià ha de convertir-se: canviar de vida i optar per un capteniment més auster, més en consonància amb els pobres i més ecològic és una condició per a realitzar en el temps actual el manament d'estimar-nos els uns als altres.

**e.-** La comprensió del paper del poble de Déu des de la metàfora de l'Èxode. Segons el missatge de Déu a Moisès al Sinaí, l'home no pot tenir cap més Déu que Jahvé i, en conseqüència, no pot adorar el diner, ni el poder. Si has d'estimar Déu sobre totes les coses, no pots estimar els diners. Si no pots robar, no pots tampoc justificar que els rics oprimeixin els pobres. Només és cristià qui es pren seriosament la construcció d'una societat fraterna basada en posar Déu per sobre de tota altra consideració.

**f.-** La valoració positiva de la Utopia: el cristianisme no es conforma amb un món de la justícia en el 'més enllà'. Que el missatge de les Benaurances no s'hagi realitzat mai no vol dir que sigui impossible de realitzar, sinó que ens exigeix un esforç constant per tal d'estar a l'altura del que Jesús demana als seus seguidors. La Utopia és, doncs, el motor de la història.

### **LA CRÍTICA A LA TEOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT:**

**Hi ha un debat molt significatiu en l'àmbit de la teologia de l'alliberament sobre dos aspectes importants: el tema del pecat estructural i la reducció de la fe a acció política.**

Ratzinger i altres teòlegs consideraren que el pecat neix de la mateixa inclinació dels humans vers el mal (i no només de les estructures socials i polítiques injustes) i que la teologia de l'alliberament donava massa importància a l'opressió econòmica i material, passant per altres formes de mal més internes a la natura humana.

Per altra banda hi ha un perill de reducció política de la fe en la teologia de l'alliberament. Per als teòlegs de l'alliberament, el cristianisme ha de ser una eina de la transformació concreta del món. Per això alguns d'ells admeten que s'ha de respondre a la violència estructural des de la violència dels pobres – i això els porta a justificar el comunisme cubà i la guerrilla a Amèrica Llatina. La comprensió del missatge de les Benaurances i del Manament Nou es llegeix en una clau fonamentalment política, que potser no és l'única possible a partir dels textos bíblics, i que pot resultar molt simplificadora.